

Veli-Pekka Toiviainen
19.10.2017

Näkökohtia Toiviaisten sukunimen muodostuksesta

”aihetta aprikointiin”

Toiviaisten sukuseuran nimikysymyksistä käytiin viime vuosituhatlaskunnan loppukymmeninä vilkastakin keskustelua, joka päättyi sukukirjan ilmestyessä 1998 siihen sisältyvään Martti Toiviaisen kirjoitukseen *Toiviainen-nimen alkuperä ja merkitys*.

Kirjoittaja päättää teorioiden esittelyn toteamukseen: ”Siinä nuo kaksi nimeämme synnyn selitystä. Kolmatta tuskin kaipaamme. Onhan näissä kahdessakin aihetta aprikointiin, millainen oli mies, jonka jälkeläinen kantaa sukunimeä Toiviainen”.

Työstäessäni neliosaiseksi muodostunutta Karjala-trilogiaani jouduin paneutumaan Karjala-kirjallisuuden melkoisen laajasti ja syvästi hyväksikäyttäen viimeisimpiin tutkimustuloksiin pohjautuvia teoksia. Se on pitänyt Martti Toiviaisen toivoman ”aprikoinnin” elossa. Mitään uutta yksiselitteistä asiakirjaa, joka avaisi sukunimeämme synnyn, ei ole löydetty. Sen sijaan *tulkintahorisontit* ovat monipuolistuneet ja tarjoavat ”aprikointiin” uusia mahdollisuuksia. Prof. Heikki Kirkinen toteaa kirjassaan *Bysantin perinne ja Suomi* Karjalan esihistorian ongelmista seuraavaa :

”Karjalan alkukehityksen ja karjalaisten alkuperän ongelmaa ei voida ratkaista minkään yhden tai edes kahden tieteen avulla, vaan se vaatii laaja-alaista monitieteistä synteisiä... ei edes arkeologisen aineiston analyysi riitä, vaan mukaan on otettava kielitieteelliset, antropologiset, kansatieteelliset, folkloristiset ja historialliset taustatiedot ja vertailut, jotta objektiivinen kokonaiskuva (allev. VPT) alkaisi hahmottua. Kyseessä on siis tuhansien vuosien taustatekijät”.

Moninaiset tulkintahorisontit ovat siis käytettävissämme ja niiden valossa on mahdollista herättää uusiakin kysymyksiä, jotta ”aprikointi pysyisi elossa” myös ja ennen kaikkea sukumme piirissä.

I. Kysymys sukunimen Toiviainen alkuperästä, kaksi tähänastista vaihtoehtoa

1. ”Toivonpoikia” Lapista Laatokalle

Tämä teoria perustuu sukunimen juontumiseen muinaissuomalaiseen henkilönimeseen *Toivia*, joka esiintyy myös muodossa *Toivio*. Suomalaisen nimikirjan tekijä maisteri Sirkka Paikkala painottaa tämän kielellisen – ei suvullisen – alkuperän esiintymislaajuutta Kemin Lapista Laatokalle liittyen A.V. Koskimiehen (ent. Forsman) väitöskirjan tuloksiin *Toivia*-nimiperheen vaihtelevista muodoista. Lappiin ei kuitenkaan syntynyt sukunimeä Toiviainen, toteaa Martti Toiviainen. Paikkalan kirjoitus on julkaistu Sukuviestissä 1985:2 s.14-16.

Kuitenkin, tutkijatkaan eivät ole olleet yksimielisiä *Toiva*-sarjaan luettujen miehennimien yhteen niputtamisesta. Prof. Viljo Nissilä toteaa muinaissuomalaiseen henkilönimistöön kuuluvista eri

nimiryppäistä, kuten Toiva, Toivia, Toivo, että
”niiden kaikkien merkitys ja looginen yhteys nimenkantajaan eivät ole lähimainkaan selviä. Karjalan vanhassa tai nykyisessä nimistössä ryhmään ovat luettavissa seuraavat: ...sn Toivanen, Toiviainen, Toivonen...Toiffuo...Toiwoin...Toiwahain...” (Suomen Karjalan nimistö s. 124-125). Kielellisestä alkuperästä ja sen merkityksestä ei siis löydy yksimielisyyttä, saati että se olisi suvullisen yhtenäisyyden lähtökohta.

2. ”luostarinkävijöitä”

Veljekset *Jaakko S. Tuomaanpoika Toiviainen* (sukutaulu Pyhäjärvi 64) ja *Martti M. Tuomaanpoika Toiviainen* (sukutaulu Pyhäjärvi 63) ovat päätyneet täysin toisenlaiseen tulokseen sukunimemme synnystä. Ensinnä mainittu kertoo tutkimuksessaan *Toiviaisten sukujuuret* suomenkielen opettajansa kertoneen hänelle, että *”sukunimi Toiviainen merkitsee miestä, joka on käynyt toiviaisissa eli pyhiinvaelluksella eli toivioretkellä”*.

Liittymisen pohjana nimeen *Toivia* – *Toiviainen* on sama kuin *Nousia* – *Nousiainen*, minkä merkitys on ”nouseminen” eli pääsiäisen ylösnousemus. Kristillisiä sisältöjä merkitseviä nimiä suosittiin, sillä laatokankarjalaisten kreikanuskoisten seurakuntien pääosin karjalaissyntyinen papisto taisteli pakanuuden ja taikauskon jäänteitä vastaan. Vastaavia tehtäväpohjaisia nimiä on useita: *Kolokaisten* suvun päämies on toiminut kirkon kellonsoittajana (kolokol = kello), *Laulajaisten* suvun puolestaan esilaulajana. *Meskasten* sukunimi perustuu niin ikään laulamiseen (messa-messu, demestik-kirkkolaulaja). Kurkijoen Lapinlahdella ovat vierekkäin muinaisen kreikkalaiskatolisen kirkon Kirkkomäki ja Meskasenmäki.

Toiviaisten suvusta mentiin toiviaisiiin laatokanveneillä, kuljetettiin väkeä ja verosatoa kymmeniltä maataloilta Valamon, Heinsimän ja Konevitsan luostareihin suurilla, Laatokan olosuhteisiin kehitetyillä kaksilla purjeilla ja neljällä airoparilla varustetuilla veneillä. Muutakin kuljetettavaa oli, sillä kauppa kävi vilkkaana Laatokan etelärannoille Laatokanlinnaan ja Pähkinälinnaan. Runsas kaupankäynti sävytti erityisesti vv. 1150-1300, josta myöhemmin lisää.

Siten Jaakko Toiviainen esittää, että *”koska Toiviaisten alkukoti on ollut Hiitolan rannikolla Tiuralan kylissä, päättelen heidän kantaisänsä olleen 1300-luvulla Tiuralassa elänyt laatokanpurjehtija, joka seurakunnallisena tehtävänä tai muista syistä kuljetti pyhiinvaeltajia Valamon luostariin toiviaisiiin ja sai siitä syystä sukunimen Toiviainen”*.

Tässä lyhyesti esitettynä kaksi tämänhetkistä vaihtoehtoa sukunimi Toiviainen synnystä. Tähän Martti Toiviainen lisää Vatjan viidenneksen verokirjan vuodelta 1500 maininnan Valamon luostarin omistamasta majatalosta Kilpolan saaren etelärannalla Tiuralassa eli Hiitolassa.

Mitä näistä vaihtoehtoista on sanottava? Onko kenties muitakin vaihtoehtoja pääteltävissä?

2. Selvitettäviä kysymyksiä

Rajoittuen olennaisimpaan selvitettävät kysymykset voisi pelkistää seuraavasti:

1. Miten ja mistä käsin Laatokan luoteis- ja pohjoisrannan varhaisasutus syntyi?
2. Onko mahdollista, että suvun läsnäolo alueella olisi ajoittunut vasta alueen ruotsalaistumiseen 1600-luvun alkupuolella?
3. Perustuuko sukunimi Toiviainen ensimmäisen vaihtoehdon mukaisesti Toivia-nimeen ilman

sukulaisuusliitääntää vai suvulle jo varhaisessa vaiheessa myönnettyyn logistiseen kuljetus- ja majoitustehtävään?

4. Kumpaa vaihtoehtoa tukee monipuolinen tiedostettu todellisuuskuva?

5. Voisiko kysymykseen tulla myös molempiin, nimeen ja tehtävään, perustuva uusi nimi?

II. Laatokan luoteis- ja pohjoisrannan asutuksen muodostuminen

Ensimmäinen suuri muuttoaaltovaihe mainitulle alueelle ajoittuu n. vv. 1150-1300, jolloin Karjala nousi taloudelliseen kukoistukseen turkiskaupan myötä. Oli alueella asuttu aikaisemminkin.

Mannerjään sulettua alueelta ensimmäiset asutuksen jäljet tunnetaan esinelöytöjen peusteella ns. Aunuksen *viherliuskeesta* työstetyistä taltoista. Kyseinen materiaali on ollut laajemminkin Koillis-Euroopassa käyttöesineiden raaka-aineena, ajoitus vie *kivikaudelle*, joka täällä ajoittui n. 1500 eKr.

Laatokan pohjoisranta-alue tunnetaan nimellä *Lapinmaa*, mikä kertoo *saamelaisväestön* elintilan ulottuneen etelässä tänne asti. Itse asiassa juuri uusi väestö, karjalaiset ja lännestä Kannakselta ja kauempaakin tulleet työnsivät heitä edellään pohjoista kohti. Aikanäkökulman avaruutta voimme aavistaa muistaessamme, että kovin kaukana ei ole Antrean Korpilahti, josta v. 1913 löydettiin n. 27 metriä pitkän verkon jäännöksiä, joiden iäksi saatiin radiohiilimittauksilla n. 10 000 vuotta.

Karjalaiset tulevat

Mistä karjalaiseksi kutsuttu väestö tuli alueelle? Laatokan eteläpuolelta: karjalaiset asuttivat lähinnä etelä- ja lounaispuolta keskuksena *Laatokanlinna*, *Staraja Ladoga*. Vepsäläiset, joita venäläiset kutsuivat *tsuudeiksi*, (H. Kirkinen puolestaan kutsuu tsuudeja virolaisiksi) asuttivat järven kaakkoisosaa ja inkeriläiset niinkään eteläpuolta. Koko tälle alueelle asutusta oli tullut itä- Baltian suunnalta sekä suurten jokien tuomina idästä ja kaakosta. Viikinkiaika oli keskeinen tekijä tässäkin suhteessa, sen huippu osui 800-luvulta 1000-luvulle. Ns. eräasutus toimi kärkenä, *varjagit eli viikingit* yhdessä vepsäläisten kanssa sekoittuivat *varjagivepsiksi* ja etenivät Laatokan itäistä puolta Ääniselle, Viaan ja Lappiin. Osa tutkijoista, lähinnä venäläiset, pitävät varjagivepsia karjalaisina tai vähintään *esikarjalaisina* ja Laatokanlinnaa sen ensimmäisenä keskuksena.

Karjalaisiksi kutsutun väestön pääosa liikkui puolestaan maitse ja vesitse viikingeiltä oppimilla veneenveistotaidoillaan Laatokan läntistä puolta kohti Karjalan meren luoteis- ja pohjoispuolelta. Sisämaahankin suunnattiin ja Mikkelin Savilahteen päädyttiin jo 1000-luvulla. Jaakko Toivainen toteaa erittäin yksityiskohtaisessa ja ansiokkaassa tutkimuksessaan *Toiviaisten sukujuuret s. 46* tuloksena:

”Karjalainen heimo on syntynyt laatokanvepsäläisten suuren kulttuurimurroksen kautta karjalaiseksi – lievempiä ilmaisumuotoja suosivat sanokoot heitä vaikka esikarjalaisiksi – väestöksi kehittyneen aineksen yhtenäistävistä ja samaistavasta vaikutuksesta alkuaan hajallisten laatokansuomalaisien heimokuntien keskuudessa”.

Heikki Kirkinen painottaa myös Aunuksen ja Syvärin suunnalta sekä järven yli tulleita asuttajia. Tätä tukee erityisesti kulttuurin yhtenäisyys hautaustavoissa, samoin välimatkojen lyhyys. Asutus keskittyi Suvannon ja Sortavalan väliselle alueelle.

Kirkinen toteaa:

”Laatokan Karjala oli karjalaisen heimon syntyaluetta. Venäläinen siirtolaisuus ei ulottunut sinne

keskiajalla eikä siellä ollut venäläisiä miehitysjoukkoja, paitsi ehkä pieni varuskunta Käkisalmissa”.

Mistä siis Laatokan luoteis- ja pohjoisrantojen väestö tuli? Lännestä, etelästä, kaakosta ja järven (Karjalan meren) yli. Liike yhtenäisti ja muotoutti sen kulttuuri- ja heimoyhteyttä johtavaksi karjalaiseksi väestöksi, johon ns. vähemmistöyksilöiden oli helppo sulautua. Tämä asutuksen leviäminen tuotti novgorodilaisten v. 1143 kronikkaansa kirjoittaman nimityksen *Korelan* (Käkisalmi) asukkaista. Tähän katsotaan nimityksen *karjalaiset* perustuvan. Skandinaavisissa saagoissa tunnetaan *Kirjalabotn* ja *Kirjalaland* jo aikaisemmin.

Lännen kirkon asema vahvistui 1293 perustetun Viipurin linnan myötä. Muuttoliikettä, uusasuttamista po. alueelle on tapahtunut jo 800-900 -luvulta lähtien ja sen ensimmäinen huippukausi osui 1150-1300 -luville. Syy tähän oli kauppa.

Kauppa se on joka elättää

Viikingit aukaisivat ns. idäntien eli suurten jokien (Dnjepr, Volga) kautta silkkitielle ja Välimerelle ulottuvan kauppa-alueen, jossa Laatokan alueelle kohdistui erityisesti turkiskauppa. Syntyi erityinen *erätaloushankintaketju*: karjalainen suurperhe Laatokan ranta-alueelta Tiuralasta eli Hiitolasta Kurkijoelle ja Sortavalaan ulottuvalla alueella hankki turkiksia saamelaisilta tai oman suvun jäseniltä pohjoisessa aina Lappiin ulottuvista erämaista, kuljetti tai kuljetutti turkikset laatokanveneillä etelään Laatokanlinnaan, Pihkovaan ja Pähkinälinnaan, möi ne Novgorodin kauppialle, jotka välittivät ne edelleen etelän (Bysantin ja Välimeren alueen) ostajille. Viikinkien kanssa tuli kiistaa, joka johti kuuluisaan hävitysretkeen Ruotsin Sigtunaan v. 1187, jolloin tunkeutajat surmasivat Upsalan arkkipiispan.

Kuljetusliikenne Laatokalla oli vilkasta, viikinkien veneenrakennuksen karjalaiset olivat oppineet ja omaksuneet ja kehittivät edelleen erityisesti Laatokan olosuhteet 10-metrisine aaltoineen huomioon ottaneiksi aluksiksi. Sukumme esi-isä saattoi hyvinkin olla yksi heistä. Joka tapauksessa tämän turkisten erähankintaketjun varrelta löytyvät asiakirjojen maininnat ”*Karjalan lasten viidestä sukukunnasta*”: kurolaisten, viimolaisten, raukkolaisten, valtolaisten ja tiurolaisten suvuista. Suvuilla tarkoitettaneen näistä kylistä tulleita uudisasukkaita, erähankkijoita ja välittäjiä. Toiviaisväkeä asusti Tiurolassa ja Valtolassa. Yksi erähankintaketjun etappihenkilöitä saattoi olla *Ivan Toivin*, joka lahjoitti Karjalanrannan luostarille Vienanjoen suussa maatiloja.

Kauppa laajeni Saksalaisen Ritarikunnan myötä myös länteen Gotlantiin sekä pohjoiseen Pohjanlahden rannoille ja Lappiin. Karjalaiset olivat kauppakansaa. Kilpolaan syntyi Kauppiaanranta ja Korela (Käkisalmi) kauppapaikkana veti entistä enemmän tavaraa ja liikennettä. Laatokan veneille riitti kuljetuskysyntää. Karjalaisten kaupallinen liikkuvuus oli jatkoa heidän eränkäyntikulttuurinsa liikkuvuudelle. Se myös yhdisti karjalaiset Euroopan itäiseen ja läntiseen kulttuuripiiriin tavalla, joka ulottuu nykypäiviin asti.

Tiuralan ja Kilpolansaaren satamista lähtivät Laatokan vesiväylät, jotka merkitsivät asukkaille sitä, että veneet olivat kaikki kaikessa. Lisäkohteita toivat myös saarille nousseet luostarit, joiden elämä ja toiminta avasivat aivan uudet kuljetustarpeet.

Luostarit syntyvät ja ”työllistävät” aluetta

Kristinusko levisi kohti Laatokkaa idästä ja lännestä. Itäinen reitti kuljetti Bysantin

(Konstantinopolin) uskoa Kiovan, Novgorodin ja Laatokanlinnan kautta. Ne olivat suuria lähetysskeskuksia, Novgorodiin perustettiin piispanistuin v. 990 tienoilla vielä jakamattoman kirkon aikana. 1100-luvulta kronikat mainitsevat yli 60 kirkkoa, vähän myöhemmältä ajalta siellä oli karjalaisten katukin.

Länsi, Rooman kirkko, lähestyi Turun piispan Tuomaan johdolla, Aleksanteri (Nevski) voitti tämän koitoksen v. 1240. Piispa Tuomaan lähetyretken katsotaan (Erkki Kansanaho) olleen vastareaktio Novgorodin ruhtinaan Jaroslavin v. 1227 toimeenpanemaan joukkokasteeseen, kun hän ”*lähetti kastamaan suuren määrän karjalaisia, lähes kaikki ihmiset...*”

Hiitolan Kilpolanmäestä löydettiin itäistä tyyppiä edustava ristikoristeluaiheinen riipus, joka ajoittuu 1000-1200 -luvuille ja kertoo kristinuskon varhaisimmasta vaiheesta alueella.

Novgorodin ja Laatokanlinnan lähetystyö pohjoiseen suuntautuneena sai uuden tukikohdan *Valamon luostarista* 1100-luvulta lähtien, ts. samoihin aikoihin, jolloin läntinen kirkko suuntautui Upsalasta käsin Varsinais-Suomeen. Syntyi luostarien skiiittoja ja kappeleita sekä seurakuntia eli pogostoja, kirkkopitäjiä. Karjalaa jaettaessa Pähkinäsaaren rauhansopimuksella 1323 Novgorod luovutti Ruotsille kolme pogosta, Äyräpään, Jääsken ja Savilahden. Novgorodille eli idän kirkolle jäi Sakkolan, Raudun, Räisälän, Käkisalmen, Kurkijoen ja Sortavalan pogostat (kts. karttaliite).

Valamon luostari saavutti 1400-luvulla laajan varallisuuden. Sille kuului n. 40 saarta sekä maatiluksia ja veroläänityksiä mantereella, myös Kurkijoella. Veroläänityksiin kuului 153 taloa, joissa asui 5 % Karjalan asutuksesta. Näiden sadosta luostari sai kolmanneksen. Sato, verot, oli kuljetettava pääluostariin. Konevitsan luostari (1393) avasi vastaavat mahdollisuudet ja tehtävät. Suuriruhtinas antoi v.1492 Valamon luostarille lahjakirjan, joka vahvisti uudet laajat omistukset. Vuonna 1500 omistukset käsittivät 151 taloa ja 229 veroa maksavaa henkilöä Sakkolan, Kurkijoen ja Sortavalan pogostoissa. Täyden itsehallinnon Valamo sai v. 1578 ja *vapautettiin kaikki luostarin talonpojat, kalastajat, suolankeittäjät ja kuljetusväki kaikista veroista sekä muista yhteisistä rasituksista*. Olivatko Toiviaiset ”kuljetusväkeä”? (Huom. monikkomuoto).

Iivana Julman aloittama ns. 25-vuotinen sota, Pitkä viha (1570-1595), aiheutti pahan taantumun. Luostarit ryöstettiin, Kurkijoen-Sortavalan seutu lähes autioitui, niin myös Tiurula. Vuonna 1597 tsaari lähetti Korelaan (Käkisalmeen) piispa Silvesterin, josta tuli ensimmäinen Karjalan piispa. Hänen johdollaan monet Karjalan kirkot ja kappelit rakennettiin uudelleen. Tiurulan pogostaan (=Hiitola) liitettiin Veijalan kappeli (=Ilmee).

Rauhan aika ei kestänyt kauan Moskovon tsaarikysymyksen vuoksi. Vale-Dimitrit sekoittivat pakan. *Stolbovassa v. 1617 solmittu rauha* vahvisti rajan sinne, missä se oli aina vuoteen 1940 asti. Samalla se merkitsi ortodoksien joutumista vähemmistöön ja luterilaisen hallitsijan vallan alaisuuteen. Ne ortodoksiset aateliset, porvarit ja munkit, jotka eivät halunneet jäädä Ruotsin vallan alaisuuteen, saattoivat muuttaa Venäjälle. Talonpoikien ja papiston oli jätävä. Sopimus takasi vapaan uskonharjoituksen, joka oli kuitenkin hyvin suhteellinen asia.

Käkisalmen läänissä oli keskiajalla 14 luostaria, vanhin niistä oli Valamo. Kurkijoella oli *Heinsimän* Kolminaisuuden luostari Laatokalla ja *Kannansaarella* Kilpolan saaren vieressä Jumalansynnyttäjän syntymän luostari. Lisäksi Valamolla oli skiitta *Pyhäsaarella* ja luostari Sortavalan *Vainilassa*. Majataloja (kuljetusvastuulla?) oli eri puolilla, mm. Kilpolassa.

Kun Karjala joutui Ruotsin vallan alaiseksi, ryhdyttiin välittömästi valmistelemaan vero- ja manttaaliluetteloita. Täydellisin luettelo on vuodelta 1589, manttaaliluettelo ja autiotalojen luettelo. Hävitys on ollut melkoinen. Ote Kurkijoen autiotaloluettelosta kertoo paljon:

KRIASCHOIN ELI KURKIJOEN PITÄJÄ KAPPELEINEEN:

Diuralan (= Tiurala): 7 savua ja 127 autiotaloa.
Valdolassa, joka kuului Tiuralan kappeliin, oli vain 10 autiotaloa.

Autiotilat oli täytettävä. Muualta, Länsi-Karjalasta, Savosta, Pohjanmaaltakin muutti alueelle luterilaista väestöä. Käkisalmen läänin eteläiseen osaan perustettiin vuoteen 1630 mennessä kuusi luterilaista seurakuntaa: Pyhäjärvi, Sakkola, Rautu, Tiurala (=Hiitola), Joukio (=Parikkala) ja Kurkijoki. Seuraavalla vuosikymmenellä lisäksi Jaakkima, Uukuniemi, Sortavala, Pälkjärvi, Kitee, Liperi ja Pielisjärvi.

Puolen vuosisadan kuluttua käsillä oli uusi hävityksen ja tuhon vaihe, joka tunnetaan *ruptuuri--sotana* eli rauhanrikkomisen sotana (1656-1658). Käkisalmen lääni miltei autioitui, yli 30.000 ortodoksia pakeni, enemmistö Tverin alueelle. Ruptuurisota oli Ruotsin rajojen sisällä ensimmäinen ja ainoa uskonsota ristiretkien jälkeen.

III. Johtopäätöksiä

1. Laatokan luoteis- ja pohjoisrannan karjalaisten alkuperä

Palatkaamme alussa esittämiimme kysymyksiin. *Miten ja mistä käsin varhaisasutus syntyi?* Asutusliikkeen lähtökohta on Laatokan väestöryhmät 800-1000 eKr, joista syntyi esikarjalainen heimo. Etelästä siihen kohdistuva venäläinen asutustarve loi painetta suuntautua kohti pohjoisen erämaita Laatokan molempia rantoja ja viikinkien veneenrakennustaidon edesauttamana vesitse. Yhteinen matka on tiivistänyt heimosuhteita, kieltä, kulttuuria, kalevalainen ja kristillinen kulttuuriperinne on ruokkinut sitä. Asutus keskittyi Suvannon (Taipale) ja Sortavalan väliselle alueelle. Luonnollisesti pienemmässä mittakaavassa väestöä tuli myös lännestä Kannakselta ja luoteesta - pohjoisesta, mutta ehdoton pääosa oli eteläistä asutusvirtaa.

Kirkinen tiivistää: *”Laatokan Karjala oli karjalaisen heimon syntyalueutta. Venäläinen siirtolaisuus ei ulottunut sinne keskiajalla eikä siellä ollut venäläisiä miehitysjoukkoja, paitsi ehkä pieni varuskunta Käkisalmessa”*.

Itäisen reitin kulkijoista puhuu reitin varrelle taltioituneet nimet, jotka ovat yhdistettävissä suvun nimeen. Sellainen on mm. *Ivan Toivin*, joka lahjoitti Vienanjoen suulle 1300-luvulla syntyneelle Karjalanrannan luostarille maita. Samaa sukua tavataan (H. Kirkisen mukaan) Uikujoelta. Myös *”Karjalan lasten viiden sukukunnan”* luettelo kurolaisten (Kurola), viimolaisten (Viimola), raukkolaisten (Raukkola), valtolaisten (Valtola) ja tiurolaisten (Tiurola) suvuista viittaa samaan suuntaan, Toiviaisia asui mm. Valtolassa. Mainittu luettelohan löydettiin Solovetskin luotarista ja käsitteli erälahjoituksia 1400-luvun alkupuolelta.

Että Laatokalla oli kuljetustarpeita käy ilmi Valamon luostarille v. 1578 myönnetystä verovapaudesta, jossa mainitaan mm. kuljetusväki (huom. monikkomuoto). Luostarilla oli omien maatilojen lisäksi verotusoikeus kymmeneen alueen tiloihin, kolmannes sadosta. Tuotteet oli rahdattava luostariin, samoin ihmiset. Kuljetusväellä oli kysyntää, Toiviaisillakin?

Vielä voisimme kuriositeetin vuoksi viitata Viipurin Toiviaisiin Ruotsin hallitsemalla alueella. Siellähän vaikutti 1540-luvulla porvari ja raatimies Antti Toiviainen, jonka on täytynyt olla vähintään toisen polven asukas päästäkseen raatimieheksi. Myös Jussi Toiviainen tunnetaan samalta vuosikymmeneltä, viipurilainen porvari hänkin. Yleensä porvarit olivat joko kauppiaita tai yrittäjiä. He olivat Jaakko Toiviaisen tutkimusten mukaan tulleet todennäköisimmin Ruokolahdelta, joka oli saanut uudisasukkaansa Laatokalta. Kauppiastaidot olivat karjalaisen heimon piirissä kypsyneet vuosisatojen ajan, kuten edellä olemme nähneet.

Mikään esille tullut seikka ei puolla myöhäisempään ruotsalaiseen aikaan (Stolbovan rauha 1617) sijoittuvaan Toiviaisten tuloon. Mauri Toiviainen (sukutaulu Pyhäjärvi 80) on koonnut tietoja Käkisalmen läänin maakirjasta v. 1593 tutkien alueen Toiviaiset Kurkijoen hallintopitäjän eri puolilta. Ne varmentavat käsityksen suvun laatokankarjalaisesta alkuperästä oikeaksi.

Jaakko Toiviainen päättelee:

”Vaikka ruotsinvallan viranomaiset koettivatkin Käkisalmen linnan 1580 valloitettuaan houkutella Viipurin Karjalan ja Savon väestöä sekä Käkisalmen linnan sotamiehiä asettumaan Käkisalmen Karjalaan autiutilojen uudisviljelijöiksi – vain vähän onnistuen – ei ole mitenkään mahdollista, että yhden vuosikymmenen kuluessa olisi kokonainen sukukunta Toiviaisia muuttanut lännempää Kurkijoen kihlakunnan kaikille kulmille”.

Yksi vankimpia perusteita onkin kysymys suvun laajentumista osoittavasta nimipesästä.

2. Nimipesä

Toiviais-suvun nimipesäksi paljastuu Jaakko Toiviaisen tutkimusten mukaan Hiitola / Tiurala. Nimipesä paljastuu vasta 1600-luvun asiakirjoista, kuten kaikkien Käkisalmen läänin Karjalan sukujen kohdalla on laita. Suppealla alueella Tiuralan (=Hiitola) pogostassa, kirkkopitäjässä, Asilan, Valtolan, Hiitolankylän ja Veijalan kylissä asui Toiviaisia. Sieltä suku on levinnyt Kurkijoelle, Jaakkimaan, Ruokolahdelle, Pyhäjärvelle, Parikkalaan, Uukuniemelle, Jääsken seudulle, Kivennavalle, Terijoelle ja pienemmässä määrin muuallekin. Nimipesän sijainti Hiitolanjoen eli Kokkolanjoen suulla on ollut ihanteellinen uusille alueille siirtymistä ajatellen.

Varsin vankat perusteet osoittavat Toiviaissuvun asettuneen po. alueelle jo ortodoksisena aikana joskus 1200 – 1400 -luvulla ja on suku siten karjalaisia kantasukuja.

3. ”Toivonpoikia” vaiko ”luostarinkävijöitä”?

”Toivonpoikien” esittely tämän kirjoituksen alussa on perustunut Sirkka Paikkalan kirjoitukseen Sukuviestissä 1985:2, s. 14-16. Paikkalan mielestä ”luostarinkävijöiden” nimitys on ”kiehtova ja vastanee monen nimestään kyselemään toivomuksia... kannattanee nimeä silti tarkastella hiukan laajemmasta kulmasta”. - ”Laajempi” osoittautuu kuitenkin huomattavan kapeaksi ja yksipuolisesti nimiaspektiin keskittyväksi.

Tässä annettu selvitys osoittaa, että Paikkalan / Suomalainen nimikirja näkemys ”Toivonpojista” on paitsi kapea-alainen myös vääristelevä, sanoohan hän, että ”*Sukunimeen Toiviainen on yleensä katsottu sisältyvän muinaissuomalaisen miehen nimi Toivia*”. Viitteenä on Viljo Nissilä 1975, Suomen Karjalan nimistö.

Paikkalan ”laajempi näköala” viittaa edelleen A.W.Forsmanin väitöskirjaan vuodelta 1891 Pakanuudenaikainen nimistö, missä Forsman nostaa esiin Toivia -nimen sekä samantapaisina vaihteluina Toivio, Utrio, Päiviö jne. Paikkala jatkaa: ”Luonnollisesti muunnokset ovat isän tai isännän nimen välityksellä siirtyneet sukunimistöömme”, esimerkkeinä mm. Toivanen, Toivonen, Toiviainen jne”.

Kun Paikkala viittaa Viljo Nissilään, todettakoon, että tämä itse ilmaisee asian huomattavasti varovaisemmin, jopa torjuvasti, mainituissa viittauskohdassa s. 124: ”*Muinaissuomalaiseen henkilönimistöön kuuluvat myös monet erijohtimiset nimirypäät, joihin sisältyvien nimien yhteenkuuluvuudesta ei jokaisessa tapauksessa voi olla varma.*”

Aiheellisesti Martti Toiviainen huomauttaakin, ettei Lappiin syntynyt sukunimeä Toiviainen, joka

olisi sitten valunut asukasvirtoja vastaan pohjoisesta etelään Laatokan rannoille. Karjalaisille oli ominaista pysyä suvun yhteydessä, suunta oli etelästä pohjoiseen. Vuosisataisen vaelluksenkin aikana tiedettiin, mitä heimoa ja sukupiiriä oltiin, keihin kuuluttiin.

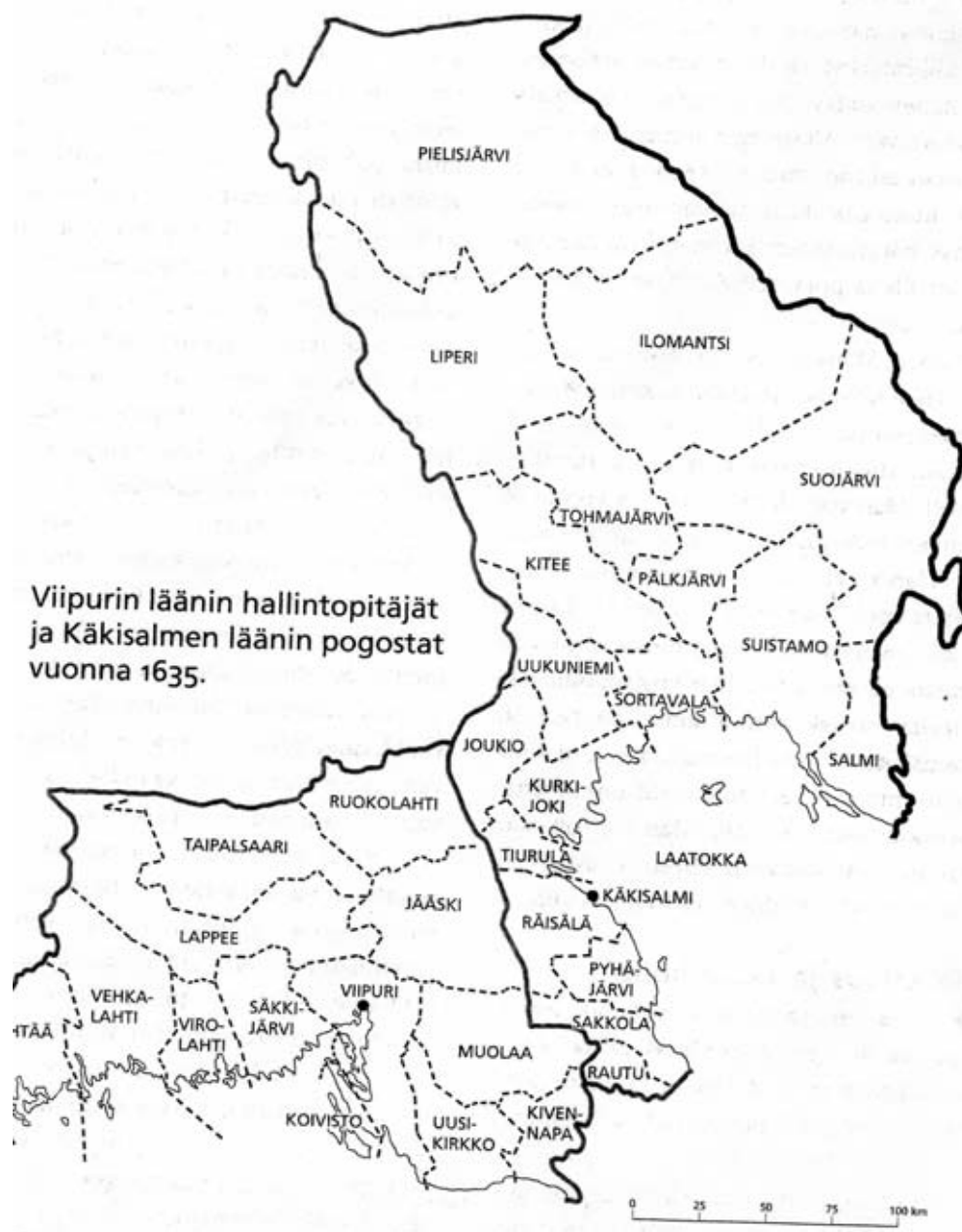
Taustatiedot (edellä II ja III) tukevat yksiselitteisesti ”luostarinkävijöitä” nimenmuodostuksen lähtökohtana. ”*Käydä toiviaisissa*” pyhiinvaelluksen kuvaajana on suomalaista kansantietoutta, joka usein kantaa monenkin sukupolven yli. Kuljetusten sisältö on saattanut olla kuitenkin huomattavasti monipuolisempaa, sillä logistiset tarpeet olivat suuret ja alue laaja.

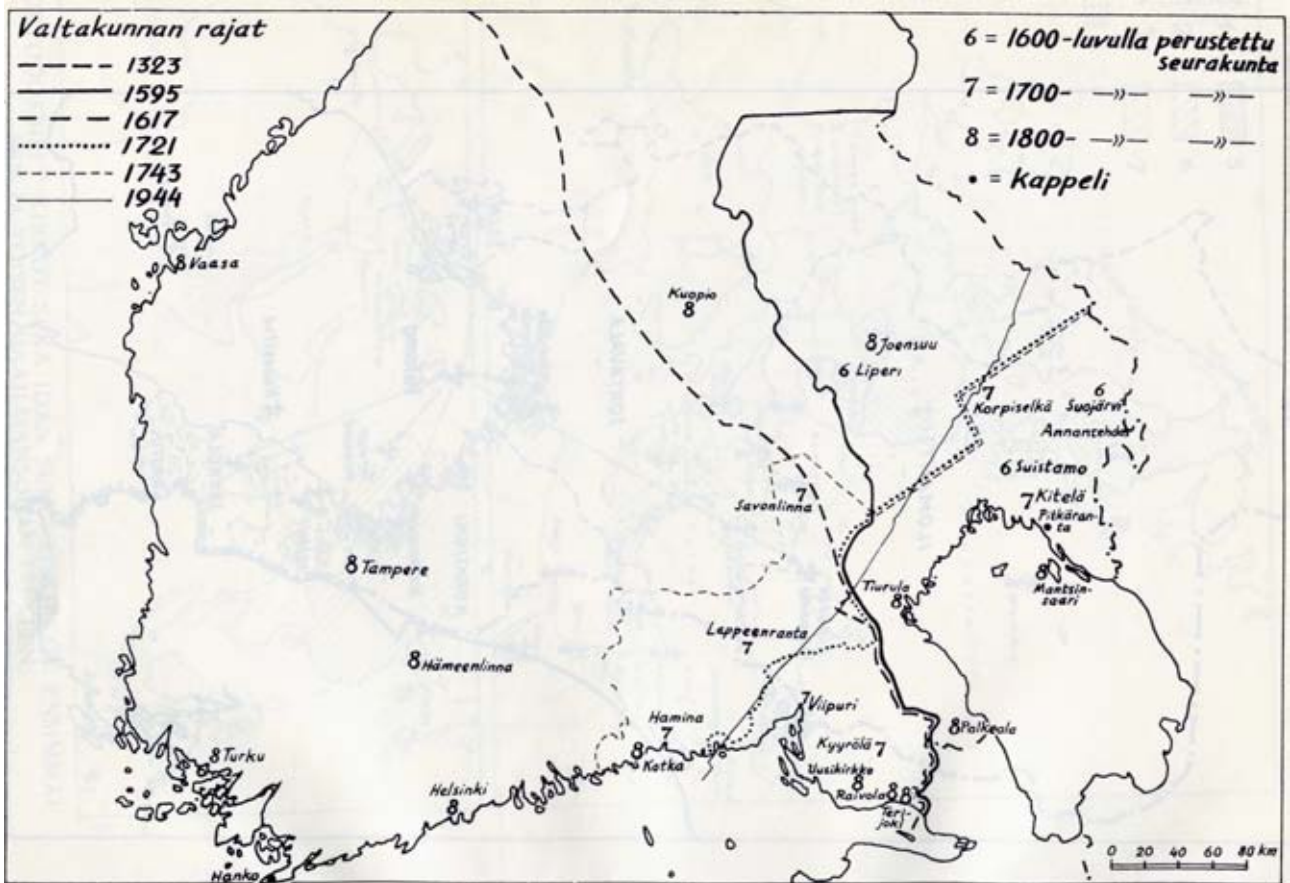
Vielä kysyimme, voisiko kysymykseen tulla molempien vaihtoehtojen yhdistelmä, siis Toivia-niminen suvun kantajäsen, josta olisi muotoutunut kuljetusten myötä Toiviainen? Periaatteessa, miksei? Todellisuudessa, tuskin!! Toivo-nimisetkin ovat suvussa harvassa. Sukukirjassa (s.464-) on 3221 nimenkantajaa Toiviainen, heistä 0,6 % on Toivoja.

Lopuksi

”Aprikointi” on näin edelleen vahvistanut sukunimen Toiviainen syntyä sanonnan ”käydä toiviaisissa” pohjalta luostari liikenteen parissa. Ortodoksisten ”virkanimikkeiden” joukkoon se sijoittuu luontevasti. Samoin nykypäiviin: olemme logistiikkoja.

Karjalan kreikkalaiskatoliset seurakunnat 1323 - 1944

Lähdeaineisto

Isä Ambrosius: Luostarilaitos Karjalassa / Karjala I

Erkki Kansanaho: Kirkko Karjalassa, 1985

Erkki Kuujo: Kurkijoen kihlakunnan historia, 1958

Hiitolan historia, 1958

Hiitolan pitäjän kotisivut

Heikki Kirkinen: Bysantin perinne ja Suomi,

” : Kannaksen & Laatokan Karjalan asuttamisesta / Karjalan kansan historia

” : Karjala idän ja lännen välissä / Karjala II

” : Ortodoksisen kirkon varhaisvaihe Suomessa / Ortodoksinen kirkko Suomessa, 1982

” : Mitä on Karjala / Karjala I , portti itään ja länteen, 1981

” - Railas: Ortodoksisen kirkon historia, 1982

Jaakko Toiviainen: Toiviaisten sukujuuret, 1979

Pentti Laasonen: Luterilaisuus Suomen Karjalassa / Karjala I, 1981

Veli Kristoforos (toim.) : Valamon juhlakirja, 800 vuotta luostariperinnettä Karjalassa, 1977

Viipurin läänin historia III Suomenlahdelta Laatokalle

V. Salminen: Jaakkiman pitäjän historia, 1923